

Список використаних джерел

1. Цивільне право України: підручник: у 2 т. / за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків: Право, 2014. Т. 2. 816 с.
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2008. Т. 2. 1088 с.
3. Паєнок А. О. Договір роздрібної купівлі-продажу товарів за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ, 2018. 236 с.
4. Луць В. В., Великанова М. М. Договори в цивільному праві: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 264 с.
5. Цивільне право України: підруч.: у 2 т. / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, І. В. Жилінкова [та ін.]; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Київ: Юрінком Інтер, 2007. Т. 2. 552 с.
6. Осетинська Г. А. Цивільно-правовий захист прав споживачів за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2006. URL: <http://meگو.info/матеріал/матеріал/32-відшкодування-збитків-завданих-споживачам?page=3> (дата звернення: 12.10.2019).

Кучарська Х. А.

студентка юридичного факультету

*Тернопільського національного
економічного університету*

Науковий керівник: к.ю.н., старший викладач кафедри

міжнародного права та міграційної політики

Марценко Н. С.

ПРАВОВІ ТА ДОКТРИНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРАВА НА ЕВТАНАЗІЮ В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ

Найціннішим благом будь-якої людини є життя, саме тому воно має особливу правову охорону. Беззаперечно, право на життя становить основу всіх прав.

Право на життя закріплене у нормативно-правових актах публічного і приватного права на національному та міжнародному рівнях, що говорить про його надзвичайну цінність. Як приклад, ст. 27 Конституції України закріплює невід'ємне право кожної особи на життя: «ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини [1].

Дане положення Конституції базується на нормах міжнародного права, так, Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод у ст. 2 закріплює право кожної особи на життя. З огляду на це умисні вбивства, будь яка форма самогубства, що вчинили фізичні особи або державні службовці мають кваліфікуватися як злочин [2, с.15–17]. Тому уже протягом тривалого часу у світі широко обговорюється дозвіл та закріплення на законодавчому рівні «легкої смерті» – евтаназії, під якою розуміють навмисне позбавлення життя невиліковно хворої людини з метою припинення її страждань.

Тому, вважаємо за доцільне розглядати право людини на життя у контексті із правом на свободу людини відійти від життя, на позбавлення душевних та фізичних страждань.

Як відомо, основа права – мораль. Тому чи не головною перепорою до легалізації права на еутаназію є те, що право людини добровільно відійти з життя, яке трактують як самогубство, засуджують майже в усіх світових релігіях. Зокрема, у християнстві аксіоматичними є принцип «життя є даром Божим і лише Він може дати чи забрати його», а також заборони «не вбий», «любви ближнього», як наслідок суспільство не схвалює подібні рішення.

У контексті застосування еутаназії у медичній практиці варто згадати, що ще Гіппократ зазначав: «Я не дам нікому смертельного засобу і не вкажу шлях до такої цілі»[3]. Трактуючи вислів Гіппократа можна висловити побоювання, що у випадках коли буде дозволена на законодавчому рівні еутаназія то люди з метою уникнення «зайвого клопоту» (медичні працівники, родичі) з невисоким рівнем моральної культури можуть просто перетворити таке індивідуально значуще право для хворого на фікцію, позбавляючи хворих шансу на одужання або на реалізацію свого права на життя.

У разі невиліковної хвороби, тяжкого стресу та фізичних страждань, які не піддаються обезболенню більшість людей відчувають інстинкт смерті, підсвідоме знання про неминучість кінця будь-якого людського життя у зв'язку із чим прагнуть відмовитися від боротьби за життя та прийняти смерть як позбавлення від страждань.

Прихильники еутаназії наводять аргументи, що в особи, в якій діагностовано невиліковну хворобу, яка завдає їй нестерпні страждання (фізичного, психічного, морального характеру) не можна забирати право на прохання щодо еутаназії, право на припинення страждань. Існує ряд критеріїв та аргументів, щоб довести доцільність законодавчого закріплення еутаназії. Одними із таких є положення про те, що еутаназія повинна базуватися на проханні пацієнта, який усвідомлює і розуміє наслідки свого рішення, а у випадках, котрі передбачені законом, – на такому самому проханні його законного представника; а також те, що діяльність медичних працівників щодо еутаназії має спрямовуватися тільки на припинення страждань пацієнта, у випадках коли можливо медикаментозно полегшити дані страждання чи підтримувати здоров'я пацієнта не можна говорити про застосування «легкої смерті».

Аналіз світового законодавства дає можливість назвати країни, які визнають за особами право на еутаназію та не криміналізують дане явище: ФРН, Фінляндія, Швейцарія, Швеція, Колумбія, Франція, Японія (закріплена спеціальна процедура здійснення еутаназії). У 2002 році країною, де було законодавчо закріплено еутаназію, стала також і Бельгія, де 23.09.2002 р. ухвалено закон «Про еутаназію» (Bill on Euthanasia), за яким була легалізована еутаназія як допомога в самогубстві. Відповідно до цього закону, право на еутаназію мають особи, які досягли вісімнадцятирічного віку. А у березні 2014 р. у Бельгії було введено в дію спеціальний закон, який дозволив застосування еутаназії до дітей незалежно від їх віку [4].

Сьогодні часто розрізняють добровільну еутаназію – фактично коли мова йде про допомогу в самогубстві за проханням хворого та недобровільну еутаназію - коли хворий не може дати своєї добровільної

згоди або просити про таку допомогу (наприклад, особа в стані коми, психічно неповноцінна людина, яка неспроможна володіти собою).

У більшості випадках право скористатися евтаназією хвора людина обирає собі сама. Серед захворювань, які можуть зміцнювати позицію застосування евтаназії, практикуючі лікарі, назвали онкозахворювання четвертої клінічної групи - особливо з метастазами у головний мозок, передагональні коматозні стани з різною природою, смерть мозку, агонізуючий стан із важкою черепно-мозковою травмою, несумісною з життям, вегетативний стан, розсіяний склероз, виражену генералізацію процесу з інтоксикацією і больовим синдромом, міотонію з порушенням дихання, хвороба Альцгеймера [5].

Неоднозначною є позиція щодо неприпустимості легалізації евтаназії Європейського суду із прав людини в контексті ст.2 ЄКПЛ. Так ЄСПЛ у двох справах протилежно тлумачить положення статті 2 Конвенції: у справі *Pretty v. the United Kingdom* ЄСПЛ не визнає порушенням ст.2 відсутність легалізації асистованого самогубства, а у справі *Lambert and Others v. France* ЄСПЛ не визнає порушенням ст.2 наявність легалізації ортаназії (евтаназії). В інших двох справах протилежно розтлумачено зміст ст. 8 Конвенції: відмова у видачі летальної дози препарату для проведення асистованого самогубства у справі *Haas v. Switzerland* не визнано порушенням ст.8, а у справі *Gross v. Switzerland* - визнано порушенням ст.8 Крім того, у 2015 Європейський суд з прав людини постановив, що припинення життєзабезпечення паралізованого француза Венсана Ламберта не суперечить праву людини на життя [8].

У такому випадку можна стверджувати, що ЄСПЛ, ухвалюючи рішення, спирається на національне законодавство відповідної держави, оскільки на європейському просторі немає єдиного рішення щодо права на евтаназію.

Однією з основних проблем застосування евтаназії залишаються підстави та умови здійснення пасивної (недобровільної) евтаназії, створення механізмів для унеможливлення зловживання нею та сприяння зменшенню випадків звернення за цією процедурою.

Достатньо різкою у цьому питанні залишається позиція, яка висловлена в рекомендаціях Парламентської Асамблеї Ради Європи від 25 червня 1999 р. № 14/8 (1999): пріоритетним напрямом розвитку має бути не легалізація евтаназії, а розвиток медицини для полегшення страждань. Крім того, важливим має стати розвиток паліативної допомоги, що має на меті усунення болю та всебічну підтримку пацієнтів, членів їхніх сімей, а також інших осіб, які доглядають за термінальними хворими та хворими, які помирають.

25 січня 2012 року, Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла резолюцію (1859) «Захист прав і гідності людини з урахуванням раніше висловлених побажань пацієнта», в якій йдеться про те, що: «Евтаназія, що розглядається як навмисне вбивство, за допомогою дії, або бездіяльності недієздатної людини в нібито його інтересах, повинна бути заборонена». Дана резолюція спрямована на визначення принципів, таких, як «прижиттєвий заповіт», або «завчасні вказівки» [6].

Таким чином, ПАРЄ як і раніше засуджує еватаназію і допомогу на самогубство, що прямо порушує право на життя особи, і тільки декілька держав практикують еватаназію.

Щодо проблеми застосування евтаназії в Україні то на сьогоднішній день заборона евтаназії міститься в ст. 52 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», де вказано, що «медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань» [7]. Попри право будь-якої людини на припинення її страждань та гідну смерть (що часто вимагається при вегетативних станах), українське суспільство ще з часів радянської системи не готове ні до морального сприйняття «легкої смерті», ні до його закріплення на законодавчому рівні. Рівень розвитку системи охорони здоров'я у нашій державі ще далекий від стандартів високо розвинутих постіндустріальних країн світу тому існує велика загроза встановлення помилкового діагнозу і, як наслідок цього, неправомірне застосування евтаназії.

Підсумовуючи усе вище згадане, можна стверджувати, що поняття евтаназії комплексне, адже поєднує у собі медичний, біологічний, релігійний, правовий та моральний аспекти. Необхідно наголосити, що попри негативне загальноєвропейське ставлення до евтаназії, є чітка тенденція до її легалізації, як окремого права кожної людини у правових порядках окремих економічно розвинутих країн.

На нашу думку, українському законодавцю все ж таки слід було б адаптувати правову систему до легалізації евтаназії у випадках, коли за медичними показниками людина не зможе відновитися до життя, запозичуючи при цьому позитивний зарубіжний досвід. Звісно, таким процесам повинна передувати сформована суспільна свідомість щодо доцільності евтаназії у критичних випадках з ґрунтованими обґрунтуваннями необхідності її застосування провідними юристами, медичним персоналом та фахівцями з біоетики.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 01.10.2019).
2. Гом'єн Д. Короткий путівник Європейською конвенцією з прав людини; пер. з англ. Т. Іванченко, О. Павличенка. Львів: Кальварія, 2000. 182 с.
3. Гіппократ та його клятва. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Euthanasia_ENG.pdf (дата звернення: 01.10.2019).
4. Дробик Й. Евтаназія: Історична ретроспектива і сучасний стан, 2018. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nzuku_2018_5_11.pdf (дата звернення: 01.10.2019).
5. Марисюк К. Правове регулювання дитячої евтаназії за законодавством Бельгії. 2017. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13356/39.pdf> (дата звернення: 03.10.2019).
6. Терзі О. Етико-правові питання евтаназії 2018. URL:<https://ws-conference.com/> (дата звернення: 03.10.2019).
7. «Основи законодавства України про охорону здоров'я». (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1993. №4. ст. 19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 04.10.2019).
8. End of life and the European Convention on Human Rights Judgments of the Court May 2019.